

Péntek Imre

Az apró dolgok költészete

Gondolatok

Budaházi Tibor művészetéről

Nem volt könnyű helyzetben a Munkácsy-díj zsűrije idén sem. Szemmel láthatóan valamiféle kiegyensúlyozottságra törekedett. A figurálistól, az újrealizmustól a minimalista tendenciákon át jutott el egészen a monokrómig. Budaházi Tibor a minimalista irányultság elkötelezettje, híve, képviselője. Egyik kiváló ismerője, Novotny Tihamér így ír róla a 2015-ben megjelent albumban: „Előbányászni, felkutatni, létrehozni, kifejezni, körülírni valami olyasmit, ami az alkotó elmében, a fejben mint többszörös emlékréteg, mint képlékeny időképzet már vagy még (!) készen áll a vizualizálható közvetíthetőségre... átvilágítani, összerakni, újraalkotni..., visszaidézni a kultúrtörténeti hagyományból azokat az üledékrétegeket, amelyeket befedett, eltakart, elhomályosított [...] az idő és a feledés. A roncsolás, a töredezettség és a kiegészítés folyamatelemző, történetteremtő és történelemidéző posztmodern esztétikája ez.” A program világos. Budaházi nem is tért el ettől az évtizedek alatt, ám idővel gazdagította a maga módszerét. A jelteremtés, a jelhalmozás mindig az analízis mélyrétegeiből fakadt, és magas minőségben valósult meg. Izgalmas vonulata festészetének – mely tele van sziporkázó ötlettel – az aranykor emlékezete, a „fénykeresés”, mely a sötét tónusokból előragyog. A modern kódexfestő – ahogyan Novotny látja – végtelen türelemmel és alapossággal térképezi fel a kínálkozó múltdarabkákat, és az a bizonyos „újraalkotás” egyszerre ősi és modern motívumokat hoz felszínre. Én úgy látom, Budaházi meg is haladta a posztmodern kliséit, és részben a múlt rétegeinek felelevenítésével, a felfedezett, lényegig hatoló jelek modern formájának kialakításával sajátos szintézist teremtett.

A festőművész több éven át kutatta a kínálkozó jelrendszereket, amelyek közt feltűnik a háromszög, a kereszt, és változatos, sokelemű, megragadó háttereket konstruál ezeknek. Nem bomlottak fel a körvonalak – bár egy-két kísérletet találunk e téren, mint az 1992-es *Cím nélkül I-II.* –, hanem a rend, a logika, a fantázia szervezi ezeket a miniatűrális elemeket, lényegig hatoló formációkat. A megdolgozottság mélysége, sejtelmessége, erőteljes formaelemei segítik érvényesülni a fő motívumokat, ezek hordozzák és bontják ki a meghatározó tartalmakat. Sokszor csak az elvonság szintjén jelennek meg, mint a *Rajz I-II.*, a *Jel I-II.* és az *Ipari táj* esetében. Az utóbbi formáltsága sötét, feketés tömbökből áll, néhány világos

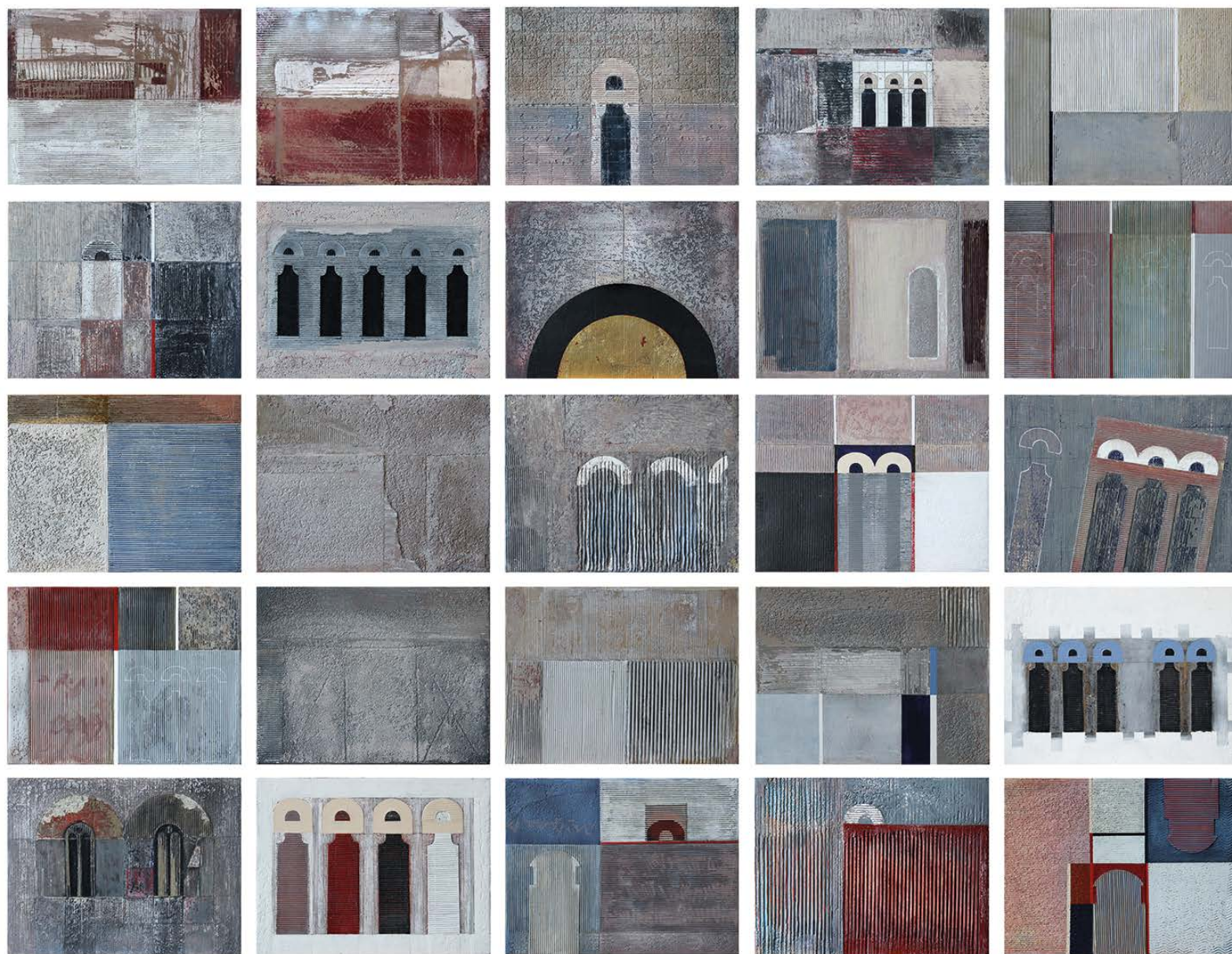
folttal. A *Mitikus tér* kapuszerű íve pedig éppen a háttérrel teszi elevenné az előtér zsúfoltságával szemben.

Kalligrafikus, ornamentális konstrukciók is jellemzik korai világát, amikor a teleírt „közlésekbe”, írásképekbe ablakok, rések nyílnak (*Töredék I-II.*), és néha egy-egy fehéren derengő háromszög adja meg a konstrukció súlypontját. A történelmi idő is beleszól a kompozícióba, mint a *Levél I-II.* címűn, a kiszínesedő, „kitépett” könyvlapok egészen a kalligráfia szélső pontjáig merészkednek. Ebben a műfajban a *Fészek* kivételes mű, egy épület vízióját helyezi a középpontba az elveszett édeni otthonosság sugallatával.

A szatmárcsekei, csónak alakú fejfák felfedezése megmozgatta a festő fantáziáját, ahogyan Keserü Ilona a balatonudvari sírköveket találta inspirálónak. Ezek az álló, csónak alakú sírjelek megannyi átváltozáson mennek keresztül, sajátos ritmusokat alkotnak, színben, for-

BUDAHÁZI Tibor:
Római töredék, 2020,
vászon, c-print,
120×115 cm
A művész jóvoltából
↓

↑
 BUDAHÁZI Tibor:
Római töredékek I-XX.,
 2015-2019, fa, vegyes
 technika, 30×40 cm
 A művész jövőtáblából

mában, a jelenbe hozzák a maguk archaikus mivoltát, s végül könyvekké, könyvlapokká válva idézik a mélyből a magasba a holtak üzenetét. Budaházi nem tud betelni e kódexlapokkal, valóságos könyvtárat teremt a végül nyomokká sűrűsödő jelmezökből.

A *Csodálatos világ* (1982) a titkokat kereste, míg az 1999-es *Keresztes kép* két címadó eleme áthatol a háttér olvadákonyságán, és bevilágít az íráskép betűhalmazának mélységébe. A kódexmásoló festő a kalligráfia mestere is, aki végtelen türelemmel halmozza a betűformációkat, és néha *Madárszárny*, néha fura búra, védősisak lesz belőlük. Az *Út* mindenképpen az egyik jelentős alkotása, háttérpont, a nyitott könyvek sereglése áll az „út” két oldalán, amelyet egy piros (véres) csík választ el egymástól. A könyvek felborzolódtott lapjai leleplezik gonoszságukat, és a szétválasztás, az erőszak nyomai átléphetetlen folyóként szakítják ketté azt, ami egy. A mitikus rítushoz hasonló sorozata összekapaszkodó figurákat ábrázol, de itt sem a karakter dominál, a ritmus, az ornamentika játéka érvényesül. Egy újabb sorozat az apostolfigurákat rendezti érdekes alakzattá néha kódexlapok, néha megkopott falfelület ábráihoz hasonlóan. Ezek a miniatűrális ábrák olykor felzsúfolódnak, tömeggé válnak, máskor az apokalipszis négy lovasaként dübörögnek a jóslatok textúrájában. Szinte freskószerű formációt öltenek a középkorias jelenetek, mint a *Szent Mihály arkangyal a mennyei seregek élén* című alkotáson. Utolsó képeim a szakralitás válik dominálónak (*Fal I-II.*). Amint már említettem, a sű-

lyos, fekete alakzatok foglalják el a centrumot, de a háttér ismételt izgalmassá, sokértelművé válik. Ez a fordított kontraszt ad feszültséget képeinek. Az *Ekék* barbár ritmusa, az eszközlét halmozása, dekorativitása igazán meggyőző, a 2012-es *Kompozíció* egy színes négyszögbe zárja a titkát. Az album utolsó darabja a *Magyar emlék*, mely a templomi padok romjai közé csempészi be a maga piros-fehér-zöldjét, hogy tisztelegjen a trikolór előtt.

Hegy Lóránd az *Avantgarde és transzavantgarde* című munkájának a *Modern és posztmodern szituációk* című fejezetében találtam ezt a passzust: „Az expanzionista szemlélet háttérbe szorulásával és a befelé fordulás megerősödésével a műalkotás önértékűsége növekszik. Ez magával hozza egyrészt az alkotás személyes mozzanatának, a személyes stílusnak a problémáját, másrészt a vizuális-plasztikai kifejezőeszközök stílustörténeti megközelítését, harmadrészt pedig az autonóm művészi forma jelentőségének megnövekedését. Mindez összekapcsolódik a kultúrtörténeti tradíció újraértelmezésének igényével, a »hely« és a »múlt« értékeinek aktivizálásával, a modern művészet számára hiteles és fontos mozzanatok »átmentésének« programjával.” Budaházi újraértelmezései nem évültek el, érintik az itt idézett „rejtett klasszicitást”, szelíd, de következetes radikalizmusával meggyőző életművet sikerült alkotnia. Minimalizmusa meghaladta a posztmodern önmagába záródó képzetét, nyitott, élénk és kivételes figyelmet tanúsított az apró dolgok költészete iránt, amely mindmáig élteti rejtélyekkel érintkező formavilágát.